

بررسی فقهی و حقوقی قاعده لاضرر در رویه قضایی کنونی

(تاریخ دریافت ۱۳۹۷/۱۱/۱۵، تاریخ تصویب ۱۳۹۸/۰۲/۱۲)

هرمز عبداللہی

وکیل پایه یک دادگستری

چکیده

از جمله قواعدی که در تعدیل یا تکمیل نصوص شرعی کاربرد موثر دارد و احکام فرعی فراوانی از آن متفرع شده است، قاعده لاضرر یا قاعده نفی ضرر است. با آنکه نصوص شرعی متعددی بعنوان مدرک قاعده مزبور مورد استناد فقہا واقع شده است. اما بدون تردید، قبح ضرر و حسن جلوگیری از آن و در نتیجه نفی از اضرار، از احکامی است که عقل، صرف-نظر از متون شرعی یا ادله نقلی، به آن حکم می کند و از مستندات عقلیه است. همچنین از جمله قواعدی که در تعدیل یا تکمیل نصوص شرعی کاربرد مؤثر دارد و احکام فرعی فراوانی از آن متفرع شده است قاعده لاضرر یا قاعده نفی ضرر است. با آنکه نصوص شرعی متعددی به عنوان مدرک قاعده مزبور مورد استناد فقہا واقع شده است اما بدون تردید قبح ضرر و حسن جلوگیری از آن و در نتیجه نفی از ضرر از احکامی است که عقل صرف نظر از متون شرعی یا ادله نقلی به آن حکم می کند و از مستندات عقلیه است به عبارت دیگر این قاعده از قواعد کلی مبتنی بر انصاف است. اهمیت قاعده مذکور به حدی است که بسیاری از فقہا از گذشته دور و نزدیک در تالیفات و تقریرات خود رساله مستقلی را به آن اختصاص داده اند. در این مقاله بر آن شدیم قاعده لاضرر در رویه قضایی کنونی را از لحاظ فقهی و قانونی مورد بررسی و تحقیق قرار دهیم.

واژگان کلیدی: قاعده لاضرر، نفی از اضرار، قاعده تسلیط، عدم النفع، قاعده اتلاف